

عوامل مؤثر بر ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان خارجی و ارائه یک الگوی مناسب (مورد مطالعه: زبان انگلیسی)

سمانه محمدخانی*

عباسعلی قیومی**

امیرحسین محمد داودی***

سیده نازنین امیر ارجمندی****

چکیده

هدف از پژوهش حاضر شناسایی عوامل، ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی مؤثر آموزش زبان خارجی و ارائه الگوی مناسب ارتقاء فرهنگی آموزش زبان انگلیسی در آموزشگاه‌های زبان‌های خارجی در شهر تهران بوده است. پژوهش از نظر هدف، کاربردی، از نظر نوع داده‌ها، کمی و کیفی، از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، میدانی و از نظر شیوه اجراء، توصیفی و پیمایشی بود. جامعه آماری در بخش کیفی شامل ۱۵ نفر از صاحب‌نظران و در بخش کمی، شامل کلیه مدرسان آموزشگاه‌های زبان در سطح شهر تهران در سال ۹۶ بوده است. نمونه آماری در بخش کمی طبق آزمون کوکران شامل ۴۰۰ نفر محاسبه گردید. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، در بخش کیفی شامل مصاحبه نیمه ساختاریافته و در بخش کمی، پرسش‌نامه‌های استاندارد شده و پژوهشگر ساخته بود و برای سنجش روایی پرسش‌نامه‌های پژوهشگر ساخته از طریق اخذ نظر از خبرگان با تکنیک دلفی و برای سنجش اعتبار پایایی پرسش‌نامه‌ها از آزمون کرونباخ استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی پس از جمع‌آوری پاسخ پرسش‌نامه‌ها، از نظرات خبرگان استفاده شد که منجر به تهیه پرسش‌نامه گردید و در بخش کمی، از آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف، تحلیل عاملی تأییدی و اکتشافی و برازش مدل، t تک نمونه‌ای و فریدمن استفاده شد. نتایج و یافته‌ها در عوامل، ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی منجر به ارائه الگوی ارتقاء فرهنگی در سه عامل (ذاتی، درونی و بیرونی) و دو بعد (فرهنگی و آموزشی) و پنج مؤلفه فرهنگی و چهار مؤلفه آموزشی گردید.

واژه‌های کلیدی: آموزش زبان انگلیسی، آموزشگاه زبان خارجی، ابعاد و مؤلفه‌های ارتقاء فرهنگی، عوامل

---

* دانشجوی دکتری تخصصی رشته مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

** دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

A_ghaiyoomi@iautnb.ac.ir

*** دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساوه، ساوه، ایران.

**** استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تاکستان، تاکستان، ایران.

مقدمه

در یادگیری هر زبان خارجی، زبان آموزان علاوه بر زبان، فرهنگ ملتی را که به آن زبان تکلم می‌کنند نیز فرامی‌گیرند. یادگیری فرهنگ بر یادگیری زبان احاطه دارد و درحالی‌که یادگیری زبان، نقطه آغازین است، یادگیری فرهنگ، هدف محسوب می‌شود (سویدرسکی^۱ نقل از بحرینی، ۱۳۹۲). از بسیاری جهات، تدریس و یادگیری زبان دوم، اگر با مطالعه فرهنگ همراه نباشد کامل نیست. باین‌حال، در زمانه‌ای که زبان انگلیسی به‌عنوان زبان رسمی توسط بسیاری از ملت‌ها استفاده می‌شود، بحث تدریس فرهنگ مطرح می‌شود و اینکه کدام فرهنگ آموخته شود؟ پاسخ به این سؤال، بستگی به بافتی دارد که زبان در آن تدریس می‌شود. تمایز بین زبان دوم و زبان خارجی تعیین می‌کند که هدف تدریس فرهنگی، تشابه به فرهنگ مقصد است یا آشنایی ارتباطی با آن (هانت^۲، ۲۰۱۴). یکی از ویژگی‌های فرهنگ اکتسابی بودن آن است و از آنجاکه یکی از ویژگی‌های خاص انسان، توانایی و مهارت او در برقراری ارتباط با دیگران، به عالی‌ترین و پیچیده‌ترین شکل است، استعداد بسیار تکامل‌یافته انسان در برقراری ارتباطات نمادی، اکتساب فرهنگ را آسان و انتقال آن را از نسلی به نسل دیگر ممکن می‌کند (کوئن^۳، ۱۳۹۱). زبان، عامل ارتباط میان انسان‌هاست و در دنیای امروز، یادگیری زبان‌های خارجی از جمله زبان انگلیسی، به‌عنوان پرکاربردترین زبان حال حاضر، یک ضرورت شناخته می‌شود. از یک‌سو، در عصر ما زبان انگلیسی، رسانه اصلی دانش جهانی به‌ویژه در حوزه‌هایی چون علوم خاص است و دستیابی به دانش روز، بی‌تردید مستلزم برخورداری از تسلط کامل بر این زبان است (یعقوبی، ۱۳۸۳) و از سوی دیگر، آگاهی فرهنگی، از دیدگاه جهانی، نه‌تنها برای زبان آموزان و معلمان ضروری است، بلکه برای تمام کسانی که در این دوره از زمان که دوره تنوع بیشتر و تعامل میان ملت‌های جهان است زندگی می‌کنند، یک ضرورت محسوب می‌شود (هانت، ۲۰۱۴). در کلاس‌های زبان خارجی، به‌طور نمونه، کلاس زبان انگلیسی، مدرسان زبان، اغلب، جنبه‌های فرهنگی زبان مقصد را نادیده می‌گیرند درحالی‌که

-
1. Swiderski
  2. Hunt
  3. Cohen

کلاس‌های زبان می‌بایست هم به صورت آشکار و هم ضمنی به عناصر فرهنگی زبان مقصد توجه کنند. ولی باید در نظر گرفت که معلمان زبان اگر با زبان‌آموزانی از فرهنگ مقصد سروکار دارند بهتر است به دنبال شبیه شدن یادگیرنده به فرهنگ میزبان نباشند (پورمحمودحصار و همکاران، ۲۰۱۲). با توجه به تبدیل شدن دنیا به یک دهکده جهانی، خواه‌ناخواه در ایران نیز یادگیری زبان مشترک بین‌المللی به‌عنوان یکی از بهترین راه‌های ارتباطی با این دنیای در حال تغییر محسوب می‌گردد. نظر به اینکه لزوم یادگیری زبان انگلیسی به‌عنوان یک زبان مشترک بین‌المللی در ایران انکارناپذیر است، این سؤال مطرح می‌شود که چه باید کرد تا حین این یادگیری که حتماً با انتقال فرهنگ آن زبان همراه است، ضمن دوری از غرب‌زدگی، تأثیر مثبت فرهنگی دریافت گردد اما از تأثیرات منفی فرهنگی آن جلوگیری شود؟ چگونه می‌توان حین آموزش زبان انگلیسی به زبان آموزان، اطمینان یافت که آن‌ها ضمن پاسداشت فرهنگ غنی خود، زبان انگلیسی را نیز برای کسب اطلاعات به‌روز دنیا و استفاده‌های مفید دیگر بیاموزند؟ این آگاهی در حین آموزش صورت می‌گیرد و هم می‌تواند آگاهی از فرهنگ بیگانه باشد و هم شناخت بهتر جنبه‌های مشابه یا متفاوت آن در فرهنگ ایرانی را شامل شود. با توجه به اهمیت موارد گفته‌شده، ضرورت پرداختن به موضوع انتقال فرهنگ از طریق آموزش زبان خارجی در این پژوهش، با در نظر گرفتن ارتباط زبان و فرهنگ، کاملاً مشهود است. برخی پژوهشگران پیشین، به بررسی عوامل مؤثر در پیشرفت آموزشی زبان خارجی و نقش مؤلفه‌های فرهنگی در این امر پرداخته‌اند (دوستی زاده (۱۳۸۷)، (تاج‌آبادی و آقاگل زاده (۱۳۹۰)، (نظری و نظری (۱۳۹۰))، اما در این پژوهش، پژوهشگران به بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای مؤلفه‌های فرهنگی حین آموزش زبان خارجی پرداخته‌اند و از آنجاکه ممکن است زبان آموزان با آشنایی اولیه با فرهنگ زبان بیگانه از طریق کتاب‌ها و مطالب آموزشی، شیفته آن فرهنگ شده و نسبت به فرهنگ خودشان به دلیل عدم شناخت آن، احساس کمبود کنند، بنابراین پژوهشگران در این پژوهش اقدام به شناسایی عوامل مؤثر بر مؤلفه‌های فرهنگی در آموزش زبان خارجی جهت ارائه یک الگوی مناسب برای ارتقای آن کرده‌اند و زبان انگلیسی را به دلیل کاربرد بین‌المللی آن، به‌عنوان مورد مطالعه انتخاب کرده‌اند. آن‌ها به‌طور هدفمند به بررسی و شناسایی عوامل، ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر فرهنگی آموزش زبان انگلیسی و ارائه

الگوی ارتقاء فرهنگی حین آموزش زبان انگلیسی در نظام آموزشی پرداخته‌اند تا به سؤال‌های پژوهش پاسخ دهند. از طرفی، آموزش زبان خارجی عمدتاً با ورود مسائل فرهنگی خاص آن زبان به حیطه معلومات زبان‌آموز همراه است و از طرف دیگر، در ایران دست اندرکاران آموزش زبان، با این چالش مواجه‌اند که چگونه باید با تفاوت‌های بین فرهنگ وارداتی موجود در کتب و مطالب درسی خارجی و فرهنگ اسلامی ایرانی روبه‌رو شد (بحرینی، ۱۳۹۲).

در بحث آموزشی، یکی از موارد مرتبط، مدرس و نحوه و کیفیت تدریس وی است. اکبری و بهشتی پرور و کیانی (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان: ارائه الگوی کیفیت مدرس از دیدگاه ذی‌نفعان در آموزش زبان انگلیسی، الگوی کیفیت مدرس را ارائه کردند که شامل: (۱) پیش‌شرط‌های تدریس؛ (۲) مهارت‌های عملی کلاسی؛ (۳) مهارت‌های اجتماعی-ارتباطی؛ (۴) سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی آموزش؛ (۵) رشد حرفه‌ای؛ (۶) مهارت‌های مدیریت کلاس؛ (۷) مهارت‌های کنترل یادگیری و رشد فراگیران می‌شود.

همچنین، قربان دوردی نژاد (۱۳۹۴) در مقاله: ساخت رواسازی و پایاسازی پرسش‌نامه انگیزش و نگرش یادگیری زبان انگلیسی، به اهمیت نگرش والدین نسبت به یادگیری زبان فرزندان، نگرش درباره مهم بودن زبان، نگرش نسبت به سخنگویان بومی و انگیزه گرایشی نسبت به یادگیری زبان انگلیسی و انگیزه گرایشی نسبت به یادگیری زبان تأکید کرده است.

ارزش‌های فرهنگی در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی توسط بحرینی (۱۳۹۲) تحلیل شده است که به ارزش‌های فرهنگی متعددی در کتب زبان خارجی اشاره دارد که عمده‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: تبعیض‌های جنسیتی، روابط دختر و پسر، توجه به مد و زیبایی‌شناسی ظاهری.

یافته‌های پژوهش گومز رودریجز (۲۰۱۵) با عنوان: «محتوای فرهنگی در کتاب‌های درسی زبان خارجی انگلیسی و آنچه معلمان لازم است درباره آن انجام دهند» نشان داد که کتاب‌های آموزشی تنها موضوعات فرهنگ سطحی و استاتیک را شامل می‌شوند و فرم‌های پیچیده و قابل‌تغییر فرهنگ را در بر نمی‌گیرند. در انتها پیشنهاد شده که معلمان

با استفاده از منابع اصلی معتبر و واقعی مانند روزنامه، فیلم، ادبیات و مستندات مربوطه، سطح آگاهی فرهنگی زبان مورد تدریس را در کلاس بالا ببرند. کلهر و مهران (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی تأثیر آموزش با نقشه مفهومی بر یادگیری معنی‌دار خواندن و درک مطلب زبان انگلیسی دانش‌آموزان دوره متوسطه پرداخته‌اند. ۳۸ دانش‌آموز دختر پایه سوم دبیرستانی در کرج به روش نمونه‌گیری هدفمند برای این پژوهش انتخاب شده‌اند و به‌طور تصادفی در گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. گروه آزمایش از طریق نقشه مفهومی و گروه کنترل به شیوه مرسوم آموزش دیدند. نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون t مستقل نشان داد استراتژی آموزشی نقشه مفهومی باعث افزایش یادگیری درس زبان انگلیسی و یادگیری معنادار خواندن و درک مطلب انگلیسی در دانش‌آموزان گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل شده است.

هدف کلی در پژوهش حاضر: «بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان خارجی (انگلیسی) و ارائه الگوی مناسب» است و پژوهشگران قصد دارند تا به این پرسش پاسخ دهند که: با توجه به عوامل مؤثر بر مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان خارجی (انگلیسی) چه الگویی را جهت ارتقاء این مؤلفه‌های فرهنگی می‌توان ارائه نمود؟ پاسخ به این پرسش مستلزم این است که مشخص شود ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی و آموزشی زبان انگلیسی کدامند؟ عوامل مؤثر بر ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی کدامند؟ وضعیت موجود عوامل مؤثر بر ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی چگونه است؟ سهم هر یک از عوامل مؤثر بر ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی به چه میزان است؟ برای ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی چه الگویی را می‌توان ارائه داد؟ درجه تناسب الگوی پیشنهادی چگونه است؟

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر نوع داده‌ها، کمی و کیفی، از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، میدانی و از نظر شیوه‌ی اجرا، توصیفی پیمایشی است.

در بخش کیفی جامعه آماری در سطوح صاحب‌نظران دانشگاهی، خبرگان حوزه فرهنگی و آموزشی، مدرسان آموزشگاه زبان انگلیسی تعیین شدند. حجم و روش نمونه‌گیری آماری در بخش کیفی، شامل ۱۵ نفر از صاحب‌نظران دانشگاهی و خبرگان حوزه فرهنگی و آموزشی بودند که به‌صورت هدفمند تعیین شد.

ابزار گردآوری اطلاعات در این بخش، یک مصاحبه نیمه ساختارمند است که جهت شناسایی و تدوین اولیه و نهایی عوامل، ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی و آموزشی زبان انگلیسی از طریق صاحب‌نظران و خبرگان حوزه دانشگاهی و آموزشگاهی در رشته‌های مدیریت امور فرهنگی و مدیریت آموزشی و زبان‌های خارجی انجام شد. نتیجه مصاحبه منجر به تهیه یک پرسش‌نامه پژوهشگر ساخته (حاصل از پرسش‌نامه‌های استاندارد موجود) و یک پرسش‌نامه پژوهشگر ساخته جهت تعیین درجه تناسب الگوی ارتقاء شد.

در بخش کمی، پرسش‌نامه اول استاندارد (مستخرج از پرسش‌نامه‌های استاندارد) با توجه به مؤلفه‌ها تهیه گردید که پرسش‌نامه‌های استاندارد موجود مورد استفاده عبارت بودند از: (۱) پرسش‌نامه الگوی کیفیت تدریس زبان انگلیسی؛ کریگ، کرافت و دوپله سیس (۱۹۹۸) و (اکبری و همکاران، ۱۳۹۶)، (۲) پرسش‌نامه ارزیابی محتوای کتاب‌های زبان انگلیسی (آور، ۱۹۹۶ نقل از حسینی نسب و همکاران، ۱۳۸۸) پرسش‌نامه مهارت‌های سبک زندگی (ساعتچی و همکاران، ۱۳۸۹)، (۴) پرسش‌نامه مقیاس سنجش نگرش کاربرد تکنولوژی در آموزش (یاکووز، ۲۰۰۵ نقل از مشتاقی لارگانی و همکاران، ۱۳۸۷)، (۵) پرسش‌نامه نگرش و انگیزش یادگیری زبان انگلیسی (گاردنر و همکاران، ۱۹۹۵) و (قربان دوردی نژاد، ۱۳۹۳). پرسش‌نامه دوم پژوهشگر ساخته: به‌منظور سنجش کمی عوامل، ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی. در کل برای هر دو طیف پرسش‌نامه‌های پژوهش، ۷۹ گویه در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت با در نظر گرفتن رویکردهای آموزشی و فرهنگی زبان انگلیسی مورد استفاده قرار گرفت. پرسش‌نامه سوم جهت تعیین درجه تناسب الگوی ارتقاء: به‌منظور تعیین درجه تناسب الگو و مدل نهایی پژوهش توسط متخصصان طراحی شد. این پرسش‌نامه شامل ۸ بخش؛ (۱) فلسفه، (۲) اهداف، (۳) مبانی نظری، (۴) ابعاد، (۵) مؤلفه‌ها، (۶) روش‌ها، (۷) فرآیند اجرایی، (۸) تسهیل‌کننده‌ها یا زیر ساختارها و بازخورد مدل بوده که در اختیار

۱۵ نفر از متخصصان این حوزه قرار داده شد. از این افراد خواسته شد تا نظر خود را در مورد مدل و الگوی پیشنهادی در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت با طیف کاملاً مناسب، مناسب تا حدی مناسب، نامناسب و کاملاً نامناسب اعلام کنند.

در بخش کمی، جامعه آماری در این بخش نیز در سطوح صاحب‌نظران دانشگاهی، خبرگان حوزه فرهنگی و آموزشی، مدرسان آموزشگاه زبان انگلیسی تعیین شدند. حجم و روش نمونه‌گیری آماری در بخش کمی طبق فرمول آزمون کوکران ۴۰۰ نفر تعیین و روش نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای تصادفی انجام گردید.

یافته‌ها

سؤال اول: ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی و آموزشی زبان انگلیسی کدامند؟

جدول ۱. بارهای عاملی ابعاد فرهنگی و آموزشی زبان انگلیسی پس از چرخش عامل‌ها

عامل		گویه
۲	۱	
	۰/۸۹۴	کیفیت مدرس و تدریس
	۰/۷۵۴	تکنولوژی آموزشی
	۰/۸۸۷۲	ارزیابی کتب و محتوای آموزشی
	۰/۵۳۴	نگرش و انگیزه زبان آموزان و اولیاء
۰/۸۸۷		آداب و رسوم
۰/۷۸۴		ارزش‌های انسانی و اخلاقی
۰/۸۵۱		تعاملات و ارتباطات اجتماعی
۰/۶۳۰		سبک زندگی
۰/۸۵۹		مهارت‌های زندگی

طبق جدول فوق، دو بُعد به‌عنوان ابعاد فرهنگی و آموزشی شناسایی شدند که میزان اثرات کلی این ابعاد برابر با ۷۰/۳۶۶ درصد بوده است. توضیحات: ۱- «ابعاد آموزشی» که ۴۲/۵۷۴ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند و ۴ مؤلفه را شامل می‌شود. در این بُعد، بیشترین وزن عاملی به مؤلفه «کیفیت مدرس و تدریس» با وزن ۰/۸۹۴ و کمترین وزن عاملی به مؤلفه «نگرش و انگیزه زبان آموزان و اولیاء» با وزن ۰/۵۳۴ تعلق دارد.

۲- «ابعاد فرهنگی» که ۲۷/۷۹۲ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند و ۵ مؤلفه را شامل می‌شود. در این بُعد، بیشترین وزن عاملی به مؤلفه «آداب و رسوم» با وزن ۰/۸۸۷ و کمترین وزن عاملی به مؤلفه «سبک زندگی» با وزن ۰/۶۳۰ تعلق دارد.
سؤال دوم: عوامل مؤثر بر ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی کدامند؟

جدول ۲. بارهای عاملی عوامل مؤثر بر ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی

پس از چرخش عامل‌ها

گویه	عامل		
	۱	۲	۳
Q ۵۶	۰/۹۲۱		
Q ۵۷	۰/۷۵۰		
Q ۵۸	۰/۸۲۱		
Q ۵۹	۰/۸۵۴		
Q ۶۰	۰/۹۱۵		
Q ۶۱	۰/۹۲۴		
Q ۶۲	۰/۸۱۶		
Q ۶۳	۰/۸۶۸		
Q ۶۴	۰/۸۲۶		
Q ۶۵	۰/۸۳۳		
Q ۶۶	۰/۷۰۳		
Q ۶۷	۰/۷۷۲		
Q ۶۸	۰/۷۹۵		
Q ۶۹	۰/۸۴۵		
Q ۷۰	۰/۷۸۵		
Q ۷۱	۰/۸۱۵		
Q ۷۲	۰/۶۱۷		
Q ۷۳	۰/۸۹۹		
Q ۷۴	۰/۹۳۰		

گویه	عامل		
	۳	۲	۱
Q ۷۵	۰/۸۸۴		
Q ۷۶	۰/۷۲۵		
Q ۷۷	۰/۷۳۴		
Q ۷۸	۰/۷۵۷		
Q ۷۹	۰/۸۸۸		

طبق جدول فوق، سه عامل به‌عنوان عوامل مؤثر بر ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی شناسایی شده‌اند که میزان اثرات کلی این عوامل برابر با ۷۱/۵۵۸ درصد بوده است. عوامل استخراج‌شده به شرح زیر هستند:

- ۱- «عوامل ذاتی»: این مؤلفه ۳۵/۷۰۶ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند و ۱۲ شاخص را شامل می‌شود. در این مؤلفه، بیشترین وزن عاملی به شاخص شماره ۶۱ با وزن ۰/۹۲۴ و کمترین وزن عاملی به شاخص شماره ۶۶ با وزن ۰/۷۰۳ تعلق دارد.
  - ۲- «عوامل درونی»: این مؤلفه ۲۵/۲۹۶ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند و ۶ شاخص را شامل می‌شود. در این مؤلفه، بیشترین وزن عاملی به شاخص شماره ۷۳ با وزن ۰/۸۹۹ و کمترین وزن عاملی به شاخص شماره ۷۲ با وزن ۰/۶۱۷ تعلق دارد.
  - ۳- «عوامل بیرونی»: این مؤلفه ۱۰/۵۵۶ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند و ۶ شاخص را شامل می‌شود. در این مؤلفه، بیشترین وزن عاملی به شاخص شماره ۷۴ با وزن ۰/۹۳۰ و کمترین وزن عاملی به شاخص شماره ۷۶ با وزن ۰/۷۲۵ تعلق دارد.
- سؤال سوم پژوهش: وضعیت موجود عوامل مؤثر بر ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی چگونه است؟

جدول ۳. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای تعیین وضعیت موجود عوامل مؤثر بر ابعاد و

مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی

میانگین جامعه = ۳					
عوامل	میانگین	انحراف استاندارد	t	df	Sig
عوامل ذاتی	۳/۳۱	۰/۹۵۱۴۰	۶/۶۲۲	۰/۳۹۹	۰/۰۰۰۱
عوامل درونی	۳/۴۰	۰/۸۰۳۶۷	۱۰/۰۴۸	۰/۳۹۹	۰/۰۰۰۱
عوامل بیرونی	۳/۵۰	۰/۶۸۹۸۰	۱۴/۶۰۶	۰/۳۹۹	۰/۰۰۰۱

برای پاسخ به این سؤال، عوامل مؤثر بر ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی که با سه عامل شناسایی شدند، با میانگین جامعه (یعنی: ۳) مقایسه شدند که نتایج حاصل از جدول فوق نشان می‌دهد:

۱- در عوامل ذاتی، آماره t محاسبه شده $t=6/622$ در سطح $0/05$ معنادار است. مقایسه میانگین این عامل $M=3/3150$ با میانگین جامعه (یعنی: ۳) نشان می‌دهد که مقدار عوامل ذاتی از مقدار میانگین جامعه بالاتر است.

۲- در عوامل درونی، آماره t محاسبه شده $t=10/048$ در سطح $0/05$ معنادار است. مقایسه میانگین این عامل $M=3/4037$ با میانگین جامعه (یعنی: ۳) نشان می‌دهد که مقدار عوامل درونی از مقدار میانگین جامعه بالاتر است.

۳- در عوامل بیرونی، آماره t محاسبه شده $t=14/606$ در سطح $0/05$ معنادار است. مقایسه میانگین این عامل $M=3/5038$ با میانگین جامعه (یعنی: ۳) نشان می‌دهد که مقدار عوامل بیرونی از مقدار میانگین جامعه بالاتر است.

طبق جدول ۳، آماره t محاسبه شده در تمام عوامل نشان می‌دهد که مقادیر حاصل با درجه آزادی ۳۹۹ و آلفای $0/05$ بزرگ‌تر از مقدار t بحرانی ($1/96$) هستند. لذا فرض صفر مبنی بر عدم تفاوت بین میانگین‌های مشاهده شده و میانگین جامعه (۳) رد شده و مشخص می‌شود که بین میانگین‌های مشاهده شده و میانگین جامعه (۳) تفاوت معناداری وجود دارد و در نتیجه، وضعیت موجود عوامل مؤثر بر ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی بالاتر از متوسط جامعه است.

سؤال چهارم: سهم هریک از عوامل مؤثر بر ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی به چه میزان است؟
 برای بررسی این سؤال، از آزمون رتبه‌بندی فریدمن استفاده شده که نتایج به‌دست‌آمده به شرح زیر است:

جدول ۴. نتایج آزمون فریدمن برای تعیین سهم هر یک از عوامل مؤثر

بر ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی

عوامل	رتبه میانگین	Chi-Square	درجه آزادی	سطح معناداری
عوامل ذاتی	۱/۷۹			
عوامل درونی	۲/۰۱	۴۰/۳۴۹	۲	۰/۰۰۰۱
عوامل بیرونی	۲/۲۱			

۱- عوامل بیرونی با رتبه میانگین ۲/۲۱؛ ۲- عوامل درونی با رتبه میانگین ۲/۰۱؛

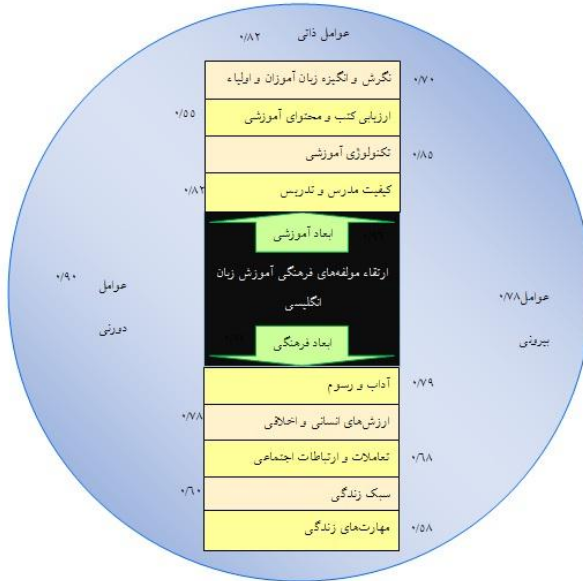
۳- عوامل ذاتی با رتبه میانگین ۱/۷۹

برای بررسی این سؤال، از آزمون تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از تکنیک مدل‌یابی معادله ساختاری (SEM) با نرم‌افزار آماری لیزرل استفاده شد.

سؤال پنجم: برای ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی چه الگویی را می‌توان ارائه داد؟

تحلیل عاملی تأییدی برای کل مؤلفه‌ها، ابعاد و عوامل انجام و منجر به مدل زیر

گردید:

شکل ۱. الگوی ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی

سؤال ششم: درجه تناسب الگوی پیشنهادی چگونه است؟

جدول ۵. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای برای تعیین درجه تناسب الگوی پیشنهادی

جهت ارائه الگوی نهایی

Sig	T	انحراف استاندارد	میانگین		
۰.۰۰۰۱	۱۷.۵۸۸	۰.۴۹۸	۴.۶۰	ارائه الگویی کاربردی جهت ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی در نظام آموزشی ایران	
۰.۰۰۰۱	۱۳.۳۷۹	۰.۶۶۹	۴.۶۳	ایجاد زمینه رقابت در مدارس جهت آموزش بهتر زبان انگلیسی	فلسفه و اهداف
۰.۰۰۰۱	۹.۷۸۶	۰.۷۶۵	۴.۳۷	نهادینه کردن فرهنگ آموزش پایدار در حوزه زبان انگلیسی	
۰.۰۰۰۱	۸.۸۳۹	۰.۷۸۵	۴.۲۷	گذر از آموزش سنتی به سوی آموزش	

Sig	T	انحراف استاندارد	میانگین		
نوین در حوزه زبان انگلیسی					
.۰۰۰۱	۱۱.۷۸۹	.۶۸۱	۴.۴۷	تقویت کیفیت برنامه‌های آموزشی زبان انگلیسی	
.۰۰۰۱	۱۷.۱۷۲	.۴۶۷	۴.۴۶	فلسفه و اهداف (کلی)	
.۰۰۰۱	۱۲.۰۴۲	.۷۵۸	۴.۶۷	نظریه هوش گاردنر	
.۰۰۰۱	۱۲.۱۰۵	.۷۲۴	۴.۶۷	نظریه طبقه‌بندی اهداف آموزشی بلوم	
.۰۰۰۱	۱۰.۲۵۱	.۸۱۹	۴.۵۳	نظریه یادگیری اجتماعی بندورا	
.۰۰۰۱	۱۴.۲۹۷	.۶۵۱	۴.۷۰	نظریه یادگیری معنادار کلامی آزوبل	مبانی نظری
.۰۰۰۱	۱۱.۷۸۸	.۷۲۸	۴.۵۷	نظریه ارتباطی هال	
.۰۰۰۱	۱۲.۱۰۵	.۷۲۴	۴.۶۰	نظریه یادگیری شناختی گشتالت	
.۰۰۰۱	۱۴.۵۳۸	.۶۰۷	۴.۶۱	مبانی نظری (کلی)	
.۰۰۰۱	۳۲.۹۱۲	.۲۹۷	۴.۷۹	ابعاد آموزشی	ابعاد
.۰۰۰۱	۳۲.۵۰۴	.۲۹۳	۴.۷۴	ابعاد فرهنگی	فرهنگی
.۰۰۰۱	۴۲.۹۰۴	.۲۲۵	۴.۷۶	ابعاد فرهنگی و آموزشی زبان انگلیسی (کلی)	و آموزشی
.۰۰۰۱	۱۲.۹۹۰	.۶۷۵	۴.۶۰	کیفیت مدرس و تدریس	
.۰۰۰۱	۱۱.۰۸۹	.۷۷۴	۴.۵۷	تکنولوژی آموزشی	
.۰۰۰۱	۱۱.۲۳۸	.۷۳۱	۴.۵۰	ارزیابی کتب و محتوای آموزشی	
.۰۰۰۱	۱۲.۴۵۳	.۷۱۸	۴.۶۳	نگرش و انگیزه زبان آموزان و اولیاء	مؤلفه‌های فرهنگی
.۰۰۰۱	۱۳.۷۰۶	.۶۲۶	۴.۵۷	آداب و رسوم	
.۰۰۰۱	۲۹.۵۷۱	.۳۴۶	۴.۸۷	ارزش‌های انسانی و اخلاقی	و
.۰۰۰۱	۱۶.۲۷۶	.۵۸۳	۴.۷۳	تعاملات و ارتباطات اجتماعی	آموزشی
.۰۰۰۱	۱۷.۰۲۶	.۵۶۸	۴.۷۷	سبک زندگی	
.۰۰۰۱	۳۴.۴۶۲	.۲۵۹	۴.۶۳	مهارت‌های زندگی	
.۰۰۰۱	۲۶.۰۴۱	.۳۴۷	۴.۶۵	مؤلفه‌های فرهنگی و آموزشی زبان انگلیسی (کلی)	

Sig	T	انحراف استاندارد	میانگین		
.۰۰۰۱	۱۳.۷۵۷	.۵۹۲	۴.۴۹	عوامل ذاتی	عوامل
.۰۰۰۱	۲۵.۸۷۲	.۳۰۶	۴.۴۵	عوامل درونی	مؤثر بر
.۰۰۰۱	۲۱.۹۵۸	.۳۸۲	۴.۵۳	عوامل بیرونی	ارتقاء
.۰۰۰۱	۲۳.۷۸۱	.۳۴۲	۴.۴۸	عوامل مؤثر بر ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی (کلی)	مؤلفه‌های فرهنگی

درجه آزادی (df): ۲۹

* طبق جدول فوق، آماره t محاسبه شده در همه قسمت‌های الگو نشان می‌دهد که مقادیر حاصل با درجه آزادی ۲۹ و آلفای ۰/۰۵ بزرگ‌تر از مقدار t بحرانی هستند. لذا فرض صفر مبنی بر عدم تفاوت بین میانگین‌های مشاهده شده و میانگین جامعه (۳) رد و مشخص می‌شود که بین میانگین‌های مشاهده شده و میانگین جامعه (۳) تفاوت معناداری وجود دارد و در نتیجه، الگوی پژوهش از نظر متخصصین دارای اعتبار بالایی است و با اطمینان ۹۵ درصد مورد تأیید قرار گرفته است.

بحث و نتیجه‌گیری

در بحث ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده این پژوهش می‌توان به ۲ بُعد و ۹ مؤلفه اشاره کرد: بُعد اول (آموزشی) شامل مؤلفه‌های: کیفیت مدرس و تدریس، تکنولوژی آموزشی، ارزیابی کتب و محتوای آموزشی، نگرش و انگیزه زبان آموزان و اولیاء. در بُعد دوم (فرهنگی)، شامل مؤلفه‌های: آداب و رسوم، ارزش‌های انسانی و اخلاقی، تعاملات و ارتباطات اجتماعی، سبک زندگی، مهارت‌های زندگی. در بحث ابعاد آموزشی؛ عوامل زیادی در موفقیت آموزش زبان انگلیسی دخیل‌اند که فراهم نمودن این شرایط به بهبود آموزش زبان انگلیسی می‌انجامد. در بحث عوامل مؤثر بر ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی و وضعیت موجود این عوامل با توجه به یافته‌های این پژوهش می‌توان این عوامل مؤثر را به‌طور کلی این‌گونه برشمرد: عامل اول (ذاتی)، عامل دوم (درونی) و عامل سوم (بیرونی). در بحث میزان سهم هر یک از عوامل مؤثر فوق بر ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی

آموزش زبان انگلیسی با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده این پژوهش می‌توان به ترتیب عوامل بیرونی را در رتبه اول، عوامل درونی را در رتبه دوم و عوامل ذاتی را در ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی در رتبه سوم قلمداد کرد. در بحث ارائه الگو برای ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی با توجه به یافته‌های این پژوهش می‌توان الگویی متشکل از: ۲ بعد آموزشی و فرهنگی و ۹ مؤلفه فوق‌الذکر و سه عامل مؤثر (عامل ذاتی، عامل درونی و عامل بیرونی)، جهت ارتقاء فرهنگی آموزش زبان انگلیسی برای آموزشگاه‌های زبان‌های خارجی به‌خصوص زبان انگلیسی پیشنهاد کرد. این الگو در ابعاد آموزشی می‌تواند مؤید این نکته باشد که برای ارتقاء فرهنگی آموزش زبان انگلیسی در میان فراگیران می‌بایست به کیفیت و اثرگذاری تدریس و مدرس و الگوهای تدریس در کلاس‌های آموزشی و آموزشگاهی زبان انگلیسی توجه ویژه‌ای معطوف داشت، زیرا در پس اهداف آموزشی زبان انگلیسی، اهداف رفتاری نهفته شده است که می‌تواند معرف نتایج رفتاری مورد انتظار نگرش‌های فرهنگی و آموزشی فراگیران باشد. همچنین این الگو در ابعاد فرهنگی می‌تواند نشان دهد که برای ارتقاء فرهنگی آموزش زبان انگلیسی در میان فراگیران می‌بایست به آداب و رسوم، ارزش‌های انسانی و اخلاقی، تعاملات و ارتباطات اجتماعی، سبک و مهارت‌های زندگی توجه داشت. در بحث تناسب الگوی ارتقاء مزبور، با توجه به ابعاد، مؤلفه‌ها و عوامل حاصل از یافته‌های پژوهش و نظرخواهی از متخصصان حوزه‌های فرهنگی و آموزشی بر مبنای فلسفه و اهداف، مبانی نظری، ابعاد فرهنگی و آموزشی، مؤلفه‌های فرهنگی و آموزشی و درنهایت عوامل مؤثر بر ارتقاء این مؤلفه‌های فرهنگی در آموزش زبان انگلیسی از اعتبار بالا و با اطمینان بالا مورد تأیید قرار گرفت. در بیان فلسفه و اهداف؛ الگوی ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی در نظام آموزش و پرورش و نظام آموزشگاهی کشور می‌توان به: الف- تحقق اهداف کاربردی این الگو در جهت ارتقاء مؤلفه‌های فرهنگی آموزش زبان انگلیسی در نظام آموزشی ایران اشاره نمود. ب- علاوه بر این باعث ایجاد زمینه رقابت در مدارس و آموزشگاه‌ها جهت آموزش بهتر زبان انگلیسی با توجه به مؤلفه‌های غنی فرهنگی ایرانی و اسلامی می‌گردد. ج- باعث نهادینه کردن عوامل، ابعاد و مؤلفه‌های غنی فرهنگی آموزش پایدار در حوزه زبان انگلیسی می‌گردد. د- موجب گذر از آموزش سنتی به‌سوی آموزش نوین در حوزه زبان

انگلیسی می‌گردد. ذ- در آخر، موجب تقویت کیفیت برنامه‌های آموزشی زبان انگلیسی در جهت ارتقاء عوامل، ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی زبان انگلیسی می‌گردد. این تناسب در الگوی ارتقاء نشان‌دهنده همخوانی ابعاد، مؤلفه‌ها و عوامل فرهنگی آموزش زبان انگلیسی شناسایی شده با فلسفه وجودی آموزش و پرورش و فرهنگ ایرانی اسلامی و اهداف مورد انتظار جامعه در ابعاد آموزشی و فرهنگی زبان انگلیسی است.

یافته‌های به‌دست‌آمده در این پژوهش در ابعاد و مؤلفه‌های آموزشی با یافته‌های اکبری و بهشتی پرور و کیانی (۱۳۹۶)، شهامت و شهامت (۱۳۹۵)، قربان دوردی نژاد (۱۳۹۴)، حسینی خواه و همکاران (۱۳۹۲)، محمدزاده (۱۳۹۱)، حسینی نسب و همکاران (۱۳۸۸)، استرانگ (۲۰۰۷)، کریگ و همکاران (۱۹۹۸)، براش (۱۹۹۶) گاردنر و همکاران (۱۹۸۵)، علی نژاد (۲۰۱۵) و در یافته‌های به‌دست‌آمده ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی با یافته‌های؛ بحرینی (۱۳۹۲)، رضایی و لطیفی (۱۳۹۴)، طاهری و همکاران (۱۳۹۴)، عامریان و صادقی (۱۳۹۳)، رستم بیک تفرشی و رضانی واسوکلانی (۱۳۹۱)، گومز رودریجز (۲۰۱۵)، هاپکینز (۲۰۱۴)، بایرد (۲۰۱۴)، مطابقت دارند.

با توجه به یافته‌های این پژوهش در جهت ارتقاء فرهنگی در آموزش زبان انگلیسی نظام آموزشی کشور پیشنهاد می‌گردد: ساختار محتوای آموزشی آموزشگاه‌ها متناسب با عوامل مؤثر ذاتی، درونی و بیرونی در مؤلفه‌های مشخص شده در راستای ابعاد فرهنگی و آموزشی طراحی شود؛ اهداف رفتاری طرح درس زبان انگلیسی در آموزشگاه‌ها متناسب با تحقق اهداف فرهنگی و آموزشی هر یک از عوامل، مؤلفه‌ها و ابعاد شناسایی شده در این پژوهش شناسایی و تعیین گردد؛ آموزش‌های ضمن خدمت مدرسین زبان شاغل در آموزشگاه‌ها، متناسب با اهداف فرهنگی و آموزشی عوامل، مؤلفه‌ها و ابعاد شناسایی شده در این پژوهش شناسایی و تعیین گردد؛ به عوامل، ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی و آموزشی به‌عنوان چشم‌انداز آموزشی در تدوین بیانیه مأموریت آموزشی در آموزشگاه‌های زبان انگلیسی اشاره شود؛ به عوامل، ابعاد و مؤلفه‌های فرهنگی و آموزشی موردنظر در این پژوهش برای ارتقاء فرهنگی حین آموزش زبان انگلیسی توسط وزارت آموزش و پرورش به‌عنوان متولی نظام آموزش کشور و صادرکننده مجوز فعالیت آموزشگاه‌های زبان خارجی در تدوین سیاست و برنامه‌ریزی‌های آموزشی خود توجه شود.

پژوهش حاضر نیز مانند هر پژوهش دیگری با محدودیت‌هایی روبرو بوده است، برای مثال عدم امکان حضور در کلاس‌های آموزشگاه‌ها به منظور مشاهده از نزدیک.

منابع

- احمدی صفا، محمد؛ فراهانی، مجتبی. (۱۳۹۴). پرورش توانش بینا فرهنگی در «پراسپکت یک» بر اساس دیدگاه معلمان زبان انگلیسی به‌عنوان زبان خارجی. پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۵(۳)، ۱-۲۴.
- اکبری، رامین؛ بهشتی پرور، میلاد و کیانی، غلامرضا. (۱۳۹۶). ارائه الگوی کیفیت مدرس از دیدگاه ذی‌نفعان در آموزش زبان انگلیسی: ایجاد پرسش‌نامه. *دوماهنامه جستارهای زبانی*، ۸(۱)، ۲۳-۴۷.
- بحرینی، نسرين. (۱۳۹۲). تحلیل ارزش‌های فرهنگی در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی. *فصلنامه راهبرد فرهنگ*، ۲۲، ۱۶۳-۱۸۲.
- تاج‌آبادی، فرزانه و آفاکل زاده، فردوس. (۱۳۹۰). آموزش زبان‌های خارجی در پرتو چالش‌های تدریس فرهنگ. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۱(۱)، ۱-۳۷.
- ۵۵
- حسینی خواه علی؛ مهرمحمدی، محمود؛ فردانش، هاشم و اکبری، رامین. (۱۳۹۲). مطالعه تطبیقی برنامه درسی آموزش زبان انگلیسی در ایران و سوئد با تأکید بر دوره متوسطه. *فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران*، ۸(۳۱)، ۷-۴۶.
- حسینی نسب، داوود؛ فرخی، فرهنگ و مرسلی، ژیلا. (۱۳۸۸). ارزیابی و تحلیل محتوای کتب زبان انگلیسی دوره راهنمایی. *فصلنامه علوم تربیتی*، ۲(۷)، ۷-۳۱.
- دوستی زاده، محمدرضا. (۱۳۸۷). اهمیت انتقال فرهنگ در کسب مهارت‌های زبانی. *پژوهش‌های زبان‌های خارجی*، ۱۳(۴۶)، ۶۷-۸۴.
- رضایی، سعید و لطیفی، اشکان. (۱۳۹۴). بررسی و نقد مؤلفه‌های فرهنگی و هویتی کتاب درسی زبان انگلیسی پایه اول متوسطه. *پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی*. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۵(۳)، ۴۳-۵۸.
- رستم بیک تفرشی، آتوسا و رضانی واسوکلانی، احمد. (۱۳۹۱). نقش فرهنگ در آموزش زبان خارجی، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی. *پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*، ۱۲(۱)، ۱۵-۳۴.
- روشه، گی. (۱۹۷۶). *جامعه‌شناسی پارسونز*. ترجمه نیک گهر. تهران: تبیان.

- ساعتچی، محمود؛ کامکاری، کامبیز و عسکریان، مهناز. (۱۳۸۹). *آزمون‌های روان‌شناختی*. تهران: ویرایش.
- شهامت فاطمه؛ شهامت، نادر. (۱۳۹۵). مقایسه استفاده از فناوری آموزشی در روش‌های تدریس آموزش زبان انگلیسی در دانشگاه‌های دولتی و آزاد شیراز. *فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۷(۴)، ۲۶۷-۲۸۶.
- صالحی امیری، سیدرضا. (۱۳۹۲). *آسیب‌شناسی فرهنگی در ایران*. تهران: ققنوس.
- صالحی امیری، سیدرضا. (۱۳۸۶). *مفاهیم و نظریه‌های فرهنگی*. تهران: ققنوس.
- طاهری، پریسا، الهی شیروان، مجید، قنسولی، بهزاد و صفارمقدم، احمد. (۱۳۹۴). بررسی آشنایی مدرسان زبان انگلیسی با فرهنگ خارجی از منظر توانش بین فرهنگی. *فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه*، ۴۸(۲)، ۷۷-۹۲.
- عامریان، محمد و صادقی، آرام رضا. (۱۳۹۳). مفاهیم فرهنگی مناقشه برانگیز در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی ایران: بررسی مقایسه‌ای نظرات اساتید علوم انسانی. *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۸(۳)، ۶۵-۸۹.
- قربان دوردی نژاد، فرهاد. (۱۳۹۴). ساخت رواسازی و پایاسازی پرسش‌نامه انگیزش و نگرش یادگیری زبان انگلیسی. *دوماهنامه جستارهای زبانی*، ۶(۲)، ۱۰۷-۱۲۸.
- قربان دوردی نژاد، فرهاد و امام‌جمعه، محمدرضا. (۱۳۹۰). باز ساخت، اعتباریابی و رواسازی، مجموعه آزمون انگیزش و نگرش. *نشریه فناوری آموزش*، ۶(۱)، ۶۷-۷۷.
- کلانتری، رضا؛ غلامی، جواد. (۱۳۹۰). بررسی علل ناکارآمدی آموزش و پرورش در آموزش زبان انگلیسی و مقایسه مدارس عمومی و آموزشگاه‌های خصوصی. *فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه*، ۲(۳)، ۵۱-۸۱.
- کلهر، منصوره؛ و مهران، گلنار. (۱۳۹۴). تأثیر آموزش با نقشه مفهومی بر یادگیری معنی‌دار زبان انگلیسی دانش‌آموزان دوره متوسطه. *فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۹(۲۹)، ۱۹۳-۲۱۷.
- کوئن، بروس. (۱۹۹۰). *مبانی جامعه‌شناسی*. ترجمه توسلی، غلام و فاضل. (۱۳۹۱). تهران: سمت.
- محمدزاده، سمیه. (۱۳۹۱). *بررسی فرصت‌ها و چالش‌های آموزش زبان انگلیسی در ایران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی آموزشی. گروه علوم تربیتی دانشگاه اصفهان.

- مشتاقی لارگانی، سعید؛ قربانی، سمیرا؛ رضاییان، حمید. (۱۳۸۷). اعتباریابی فرم فارسی مقیاس نگرش نسبت به کاربرد تکنولوژی در آموزش میان معلمان مقطع متوسطه شهر اصفهان. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۷(۲۶)، ۱۰۷-۱۲۶.
- نظری، سارا و نظری، محمود. (۱۳۹۰). توانش بین فرهنگی در آموزش زبان‌های خارجی، چالش یا ضرورت. پژوهش‌های زبانشناختی در زبان‌های خارجی، ۱(۲)، ۹۵-۱۰۹.
- یزدان پناه نودری، علی؛ حاتمی، جواد و نبوی، سید عابدین. (۱۳۹۰). مقایسه میزان یادگیری و یادسپاری زبان انگلیسی دانش‌آموزان متوسطه در رویکردهای مبتنی بر سنجش اصیل و سنتی. فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۵(۱۵)، ۲۹-۳۹.
- یعقوبی، حسین. (۱۳۸۳). زبان، ترجمه و ارتباط فرهنگ‌ها. تهران: نشر مرکز.
- Alinezhad, A. (2015). Cultural Barriers on English Language Teaching and Learning in EFL Context. *Research Journal of Recent Sciences*, 4(1), 32-36.
- Brosh, H. (1996). Percieved characteristics of the effective language teachers. *Foreign Language Annals*. 29(2), 125-136.
- Byrd, D. (2014). Learning to Teach Culture in the L2 Methods Course. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, (11)1, 76-89. Centre for Language Studies, National University of Singapore.
- Craig, H. J., Kraft, R. & Du Plessis, J. (1998). *Teacher development: Making an impact*. Washington DC: US Agency for International Development (USAID).
- Gardner, R. C. (1985). *Social Psychology and Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation*. London: Edward Arnold.
- Gómez Rodriguez, L. F. (2015). The Cultural Content in EFL Textbooks and What Teachers Need to Do About it. *PROFILE*, 17(2), 167-187.
- Hopkyns, S. (2014). The Effect of Global English on Culture and Identity in the UAE: a Double-Edged Sword. *Learning and Teaching in Higher Education: Gulf Perspectives*, 11(2).
- Hunt, J. G. (2014). From Western English to Global English: Issues In Cultural And Pragmatic Instruction. *American Journal of Educational Research*, 2(12C), 4-7.
- Pourmahmoud Hesar, M., Yavuz Konca, M. & Zarfsaz, E. (2012). *Why And How To Apply Culture in an EFL Classroom?* International Conference on Language, Media and Culture, IPEDR, Vol.33, IACSIT Press, Singapore, pp. 68-72.
- Stronge, J. H. (2007). *Qualities of Effective Teachers*. 2nd Ed. Aelxandria, Virginia. Association for Supervision and Curriculum Development publication.